

Oglejmo si malo preteklost in sodimo kmetijsko družbo po njenih delih.

1. Je li družba storila kaj za poduk v kmetijstvu?

Odgovor. Dala je na svitlo sledeče podučne spise:

- a) „Umno kmetovanje in gospodarstvo“, spisal J. Zalokar;
- b) „Nauk o umni živinoreji“, spisal dr. Bleiweis;
- c) „Kmetijska kemija“, spisal M. Vertovec;
- č) „Glavna vodila umnega kmetovanja“, spisal Iv. Lapajne;
- d) „Kranjski vertnar“, spisal Fr. Pirc;
- e) „Knjižnica za kmeta. I. Sadjereja“, spisal pl. Gutmannsthal;
- f) „Zboljšanje gospodarstva na planinah“ po Trientel-u;
- g) „Navod za pridelovanje lanú in prediva po belgiškem načinu“, spisal A. Piskar;
- h) „Stelja in gnoj“ po Trientel-u;
- i) „Novi kranjski panj po Dzirzonovi osnovi“, spisal L. Porenta;
- j) „Kratki navod k izreji domačih sviloprejk“, po Haberlandt-u;
- k) „Potni poduk o Krasu in o pogozdevanju Krasa“, spisal L. Dimitz;
- l) „Kako se seje seme gozdnih dreves“, spisal M. Scheyer;
- m) „Poduk, kako najboljšo živo mejo zasaditi“, izdala kmetijska družba;
- n) „O vinskih družbah“, po govoru pri shodu kmetovalcev štajarskih;
- o) „Živali kmetijstvu in gozdarstvu koristne“, po Schleicher-u;
- p) „Navod, kako naj se napravljajo vodnjaki in kapnice“ z risanimi načrti, spisal P. Kosler;
- r) „Razstava sadja“ leta 1847;
- s) „ „ „ „ 1863;
- š) „Sporočilo slovenskim vinorednikom“, spisal M. Vertovec;
- t) „Kaj naj bi storili zdaj Notranjci, ko se izdeluje železnica“ (nemško);
- u) „Zgodovina c. kr. družbe kmetijske“ (slovensko in nemško);
- v) „Stoletnica družbe kmetijske“;
- z) „Bukve za kmeta“, spisal dr. Bleiweis, ne govoriti o „Naznanilih“ družbenih, ne govoriti dalje o kmetijskih in živinozdravniških znanih knjigah, katere je pokojni dr. Bleiweis spisal, pa sam založil; nadalje ne gledé na bogato zalogo poduka, spravljenega v 40 letnikih „Novic“, v veliki „Pratiki“ in v nemškem „koledarji“.

Tudi ne omenjamo tukaj podučevanja preteklih več kot treh desetletij na podkovski in živinozdravniški šoli v Ljubljani, ne popotnega podučevanja o pridelovanju lanú in izdelovanju prediva, o mlekarstvu in sivarstvu itd.

Tukaj naštetu bo morebiti zadostovalo v dokaz, da je kmetijska družba za poduk v kmetijstvu tudi pred letom 1822. marsikaj storila.

Tehnično poročilo

k projektu o izsuševanju ljubljanskega močvirja.

To poročilo je glavnemu odboru za obdelovanje močvirja predložil Ivan pl. Podhagsky, uradno pooblaščen civilen inženir.

XVI. Čurnov kanal.

(Dalje.)

Za odpeljavo najvišje vode naj se pusti v stavbi 15 lukenj za iztok, pozneje naj se pa naredi še 10 tacih

odprtij. Ker najviša voda ne more odteči skozi spodnja odprtja, zato bode polagoma rastla kviško in sicer tako visoko, da bode nastalo ravnotežje med pritokom in iztokom; vsled tega pa se bode nabralo in zastalo mnogo vode in iztok proti močvirju se bode zmanjšal.

Se vé da se bode v dolini s časom pokrilo dno s prodovjem, da se bodo morebiti odprtja v vodni zapornici včasih zamašila z velikimi hlodi; takrat pa bode prišel čas, da se bode morala cela zgradba povikšati.

Ko bode med tem pogozdovanje dovršeno, se bode tudi prodovje bolj počasi dalje pomikalo in zajezilna priprava bode pač zadostila tirjatvam. Ko bi se to ne zgodilo v toliki meri, kakor se sme z gotovostjo pričakovati, bi se lahko naredila druga vodna zapornica nad tem objektom.

Tudi tem delom stoji na poti plavljenje lesa in moralo bi se pomagati temu zadržku s kakim drugim sredstvom.

XVII. Zidarjev kanal.

Ta 3810 metrov dolgi potok nastane iz dveh studencev pri Brestu, ki gonita združena mlin.

Kakor pri večini teh mlinov na močvirji, ne zadostujejo tudi tukaj vodotoči za neškodljivo odpeljavo najvišje vode, in ravno tako nima profil potoka dovolj širjave, da bi najviša voda brez zastajanja se odtekala.

Ako se izkoplje po predlogu nov profil za odtok, izsušilo se bode vse zemljišče, a spodnja zemlja dosegla se bode samo na kake $\frac{2}{3}$ dolgosti.

Poglobočenje dna struge pod mlinom bode izdatni pad vode pomnožilo za blizo 1 meter, tedaj bode tudi izdatno poskočila vrednost mlina. Ker imamo tu enak slučaj, kakor pri žagi Prtiska na Ljubiji, zato naj bi se najprej počakalo, kak vspeh bode imelo znižanje spodnje vode, — če bodo namreč potem sedanje tri zatvornice v stanu, znižati najvišjo vodo nad mlinom; — ako se to ne bode zgodilo v zadostni meri, treba bode glavni prag tem zatvornicam znižati ali nove zidati.

Mostovi, držeči čez ta kanal, stojé izvzemši onega v Črni vasi, samo na poljskih potih; zadnji most pa ima dovolj svetlobe in zato lahko ostane.

(Dalje prihodnjič.)

Podučne stvari.

Kmetijski stariši, vzgojajte prav svoje otroke!

Prva odgoja je glavna podlaga srečni prihodnosti otrok, kakor tudi zadovoljnemu in mirnemu življenju starišev na stare dni. To mi je povod, da slovenskim kmetiskim starišem dotični sestavek, kakor ga je bil v prvih dveh številkah letošnji „Učiteljski Tovariš“ prinesel, še enkrat tudi v „Novicah“ podajam. Glasi se tako-le:

„Resnično, presrečni so stariši, katerim je Bog dal dobre, nepokvarjene in pokorno-poslušne otroke; a še veliko srečnejši so pa otroci, kateri imajo v resnici dobre, pobožne, skrbne in poštene krščanske stariše, koji vestno izpolnujejo svoj prevzvišeni poklic, da lepo vzgojajo svoje otroke. Srečna je hiša med priprostimi kmeti na deželi, v kateri so božje zapovedi glavno vodilo vsega domačega družinskega življenja. Le tam kraljuje in vlada pravi, nekaljeni mir, ljubezen, neomejena pokorščina, miljena tihota in sloga, udanost, neprisiljena marljivost in delavnost.

Otroci, če se spridijo, spridijo in razbrzdajo se največ le pozneje po napačni vzgoji in slabih izgledih odraščanih, med kakoršne nežna mladina sosebuo v ob-

ljudenih krajih in v večih vaséh po nepazljivosti neskrbnih starišev lahko zaide in zahaja. Iz lastne skušnje vem in trdim, da večje ko so vasi in bolj ko so obljudeni kraji, tembolj izpridena, pokvarjena in nepokorna je tudi mladina. — Gotovo prežalostna, tužna istina!

Prava in prva naloga vsemu poduku in vsaki vzgoji je gotovo ta, da se mladina v vsakem obziru za njeni prihodnji javni poklic in stan pošteno pripravlja in vzgoja. Kolikor bolj se je kdo v mladosti za to izberil, olikal in pripravil, toliko lažje bode potem kot samostalni mož in samostojna žena se s svojo osodo boril in jej ne tako lahko podlegel, kot se to nevednežem kaj rado prigodi. Svarilnih izgledov za to imamo povsod več, nego dovolj. — Ogromna večina starišev na deželi je kmetskega stanú, kar so pozneje največ tudi njihovi otroci. Naravna posledica je tedaj neovrgljiva, da prav pogostoma čujemo kmetske stariše iskreno željo izrekati: „Oj, da bi nam pač skoraj domači otroci krepko dorastli, potem bi se s svojimi domačimi močmi lažje delalo, in bi ne bilo toliko stroškov za tuje delavce in posle!“ — Resnično, velika dobrota za pravi napredek vsake kmetske hiše je to, da v njej domuje ljubeznjiva domača, poštena in krščanska družina, kateri zapovedujeta dobri, skrbni oče in mila domača mati. Le tam je dandanes mogoče kaj prihraniti, ter za dneve potrebe in pomanjkanja nekoliko na stran dejati, kjer se na malih kmetijah vsa kmetska dela s svojo domačo družinico, s svojimi lastnimi otroci izvršujejo in opravljajo, ker so domači in dobro, pošteno in krščaansko vzgojeni otroci gledé hrane, obleke in drugih posebnosti veliko z manjim zadovoljni, nego bili bi tuji delavci in posli. Domači, dobro vzgojeni otroci delajo pa tudi vse veliko zvestejše in so pri vsem bolj pridni, ker jih povsod prava zavest in prepričanje vodi, da delajo edino le v svojo prihodnjo korist in srečo, ter da se jim bode enkrat toliko bolje godilo, kolikor pridnejši da so bili v mladosti. Na tak način more in mora brez posebne nesreče o svojem času ta ali drugi izmed njih doma postati srečen gospodar, a drugi morejo se pa tudi z vsem potrebnim preskrbeti, ter se slednjič k poštemu in dobremu kruhu dovésti. In — njihovim dobrim in skrbnim starišem se na stare dni življenje po trudapolnem delu spremení v pravi, prijetni in mirni počitek, kar jim gotovo tudi njihove dneve pričujočega življenja izdatno podaljšati more. — Ali ni to za vso tako pošteno hišo in družino pravi in očitni blagoslov božji?

Resnico trdim, ako rečem, da neka nadzemeljska radost napolni človeku srcé, kedar pride v kmetsko hišo, v kateri biva lepa krščanska sloga med stariši in njihovimi odraščeniimi otroci, kjer kraljujeta mir in prava ljubezen, kjer se ves teden Bogu v čast in slavo, sebi pa v častni in večni prid z veseljem, brez godrnjanja in kislih obrazov pridno dela, kjer se nikoli ne sliši grdega, opravljivega in pohujšljivega govorjenja in besedovanja, kjer se o kletvi in rotenji nič ne čuje, kjer je vse domače gospodarstvo v lepem redu in kjer vse skupaj nadkriljuje strah božji. — Taka družina ne trpi pomanjkanja in nadlog, pod kakoršnimi dandanes toliko nesrečnih družin zdihuje zaradi svoje lastne neumnosti, ker jo povsod spremlja blagoslov in pomoč božja; ona se pa tudi resnično Gospodovega dneva veseli, ob katerem se od svojega tedenskega dela in truda blagodejno oddahne in odpočije, za zveličanje svoje duše bolj skrbi in dá Bogú, kar je njegovega, ter se za prihodnjega tedna delo in trpljenje iz nova poživi in okrepeča. Kako prijetno dé tudi taki pošteni kmetski družini od časa do časa tuja pohvala, katera je vsakemu posebej in vsem skupaj v zasluženih delež! — V takih družinah rad vsak drug drugemu pri težavnem delu pomaga, ter mu trud in znoj s svojo pomočjo izdatno olajšuje. —

Očetova povelja in materini zaukazi so vsakemu posameznemu in vsem vkup sveta zapoved, katero radovoljno in točno izvršiti med seboj v zavesti tekmujejo, da se s tem svojim milim, skrbnim in dobrim starišem prikupijo, za kar vse je dobrim otrokom zavest, da so božjo voljo izpolnili, združena z mirno vestjo — prijetno — nadzemeljsko plačilo.

V hiši, kjer domuje taka poštena družina, dogovarja in posvetuje se modri in krščanski oče s svojimi odraslimi otroci o vsem, kar se dela in kako koristno, varčno in napredno je treba gospodariti, da jih tako tudi v tem obziru pripravlja na njihov prihodnji poklic. Pri tem on rad posluša mnenja in nasvete svojih bolj odraščenihi sinov, jih modro razsoja in jim svoje lastne izkušnje in koristne opazke dostavlja, ter pomanjkljivostim ljubeznjivo vse potrebno s pravimi in koristno-veljavnimi nasveti dodaja. Tu sinovi svojo milo mater njegujejo, a hčere, oziroma (bratom) sestre so sè svojimi stariši ljubeznjive, a z brati pa prizanesljive; one skrbé pred vsem — za to po materi podučene — da imajo stariši, bratje in tudi one same vedno čedno, snažno, oprano in lepo pozašito staro in novo obleko, sosebno belo perilo in posteljno opravo, kar vse veliko k zdravju, zadovoljnosti in veselemu srcu pripomore. Kedar ob nedeljah in drugih prilikah taka poštena družina v domačo cerkev k božji službi v svojih čednih, snažnih, a priprostih oblačilih hodi, občudujejo jo srečevalci, ter nekako zavidljivo rekajo: „To so sicer priprosti, resnično srečni ljudje, kateri v lepi slogi med seboj živé; taki bi vsi morali biti; le škoda je, da je tako malo enacih družin in srečnih hiš!“

(Dalje prihodnjič.)

Iz zapisnika Slovenske Matice.

58. odborova seja 10. januarja 1883.

Prvosednik: g. P. Grasselli; odborniki: gg. dr. A. Jarc, K. Klun, A. Kržič, Fr. Levec, J. Marn, M. Pleteršnik, A. Praprotnik, L. Robič, A. Senekovič, Fr. Šuklje, J. Tomšič, J. Vavrú, M. Vodušek, Fr. Wiesthaler, V. Zupančič, dr. J. Zupanec; tajnik: g. Fr. Orešec.

1. Zapisnik 57. odborove seje odobri se z malimi popravki.

2. Tajnik poroča:

Prevzvišeni škof Jožef Jurij Strossmayer zahvaljuje se prisrčno za častitanje g. prvosednika Slovenske Matice o posvečevanju djakovske stolne cêrkve.

Sprovoda slavnega učenjaka dr. Dj. Daničića v Zagrebu udeležil se je v imenu Slovenske Matice njen odbornik g. prof. M. Vodušek.

Za 1882. leto odločile so se v 57. odborovi seji 21. oktobra 1882. l., kakor je bil književni odsek nasvetoval 8. julija 1882. l., te knjige:

a) Spomenik, b) Macun J., Književna zgodovina štajerskih Slovencev, če bi g. pisatelj tiskano polo dal za 30 gold. in privoli, da se pisava popravi, kakor se odboru zdi potrebno, c) Turgenjev J. Š. — Fr. J. Remec, Lovčevi zapiski, I. del, č) Letopis za 1882. l.

a) Za spisovanje Spomenika oglašili so se na novo štirje gg. pisatelji. Določiti je papir, format, tisk in število.

Odbor veli gg. pisateljem odgovoriti, da naj spise pošljejo književnemu odseku. Spomenika naj se krasno natisne 2000 knjig v četverki, izmed teh 150 na krasen papir. Če bi Narodna tiskarna ne imela ali ne naročila pravih črk, izroči se delo tistemu tiskarju, ki Spomenik po odborovem naročilu natisne najceneje. Naj se

XIX. *Farjevec.*

Tudi pri tem, 3310 metrov dolgem kanalu, ki sprejme v-se Ižico, prišlo bi se čisto do spodnje zemlje, ako se predlagano poglobljenje izvrši.

Kar smo rekli pri Zidarjevem kanalu o njegovih mostovih, to tudi tukaj velja.

XX. *Želimpljica.*

Ta potok se je premeril od mlina „Pod rebrom“ (čegar lastnik je Lojze Kočevar v Želimpljah) do njegovega izliva v Ižico, tedaj 6028 metrov na dolgo.

Kakor kaže podolžni profil, stopi najviša voda čez vso dolino in jo zamlakuži.

Poglobljenje je projektirano samo do meje močvirja, ki se začne pri hektom. 14; — vendar je želeti, da bi se poglobčila struga do imenovanega mlina, ker bi to silno koristilo tudi zgornji dolini.

Podolžni profil kaže nadalje, da drugi mlin „Pod Smoligajem“ tudi vodo zajezuje in potrebno je torej, da se strugi tudi tukaj dno zniža z ozirom na neškodljiv odtok najviše vode.

Pri tem mlinu bi se tedaj morale narediti nove temeljne zatvornice s kvoto 291'60, in v njih 2 zapora z 1'30 metra svetlobe; te zatvornice bi potem pač branile, da bi se novo narejeni pad struge ne poškodoval.

S tem reguliranjem, ki ga tu predlagam, se bode gotovo sosednji svet izsušil. Tudi se bode zamogla popolnem odkriti spodnja zemlja, ki je tu samo na spodnjem koncu pokrita s šoto.

XXI. *Strojanova voda.*

Ta stranski potok Ižice premeril se je od „Strojanove stolpe“ do izliva 5700 metrov na dolgo.

Kakor kaže podolžni profil, ne zadostuje sedanji profil nikakor odtoku najviše vode, ki zategadel bližnji svet poplavi in zamlakuži.

S predlaganim poglobljenjem se bode izsuševanje sicer popolnem dovršilo, spodnja zemlja pa dosegla samo na polovici cele daljine.

(Dalje prihodnjič.)

Podučne stvari.

Kmetski stariši, vzgojajte prav svoje otroke!

(Dalje.)

Resnično je, da se marsikom dozdeva, da taki hiši in družini posebna zvezda sreče blišči. Marsikateri oče bil bi s svojimi milo-dragimi rad tako srečen, ter bi za tak blagor, ako bi ga v svoji družini utrditi mogel, vedel in znal, vse dal, ker njegovo dobrodejno vplivanje na vse družinske razmere v dvojni meri ravno zato čuti, ker se v njegovi hiši in med njegovo družino popolnem pogreša. Ali tužno — on tega nikakor doseči ne more; vsi poskusi v ta namen mu spodleté, — ali so pa še celó povod k novim razprtijam in k ravsanju v njegovi družini! — Kaj nek je pa takim neprilikam in družinskim sitnostim pravi in glavni vzrok? Odgovorim kratko: Edino le napačna vzgoja malih otročičev v nežni mladosti in mladeniški starosti. — Kakoršno seme se seje, tak sad bode se žel. Kakor se dela, tako se plačuje; kakor človek v mladosti svoje stanovske dolžnosti spolnuje, tako bode se mu enkrat na stare dni godilo. In — kakor stariši svoje otroke odgojé in vzgojé, tako se bodo ti proti njim enkrat vedli in obnašali; dobra vzgoja — dobri sad, slaba in napačna vzgoja — trnjevi sad = starišem in otrokom.

Ne bodem stikal pri tej priliki po hišah in družinah, kjer sprideni — odraščeni in nedoraščeni — otroci s stariši svojimi tako rekoč uže popolnem zapovedujejo in gospodarijo, kjer odraščeni sinovi dragi čas in trdo pridobljene novce po krčmah s pijančevanjem lahkomisljeno zapravljajo, a hčere pa vse na nečimurne cape in brezpotrebni lišp potrosijo, ter ne pri stariših, a tudi ne pri njihovih otrocih za pošteno delo nobenega pravega veselja ni, ob kakoršnih prilikah se tudi najpoštetnejši posli popolnem spridijo in demoralizirati morejo, nego ogledati hočem malo поблиže one poštene hiše in družine, kjer gospodarijo in ukazujejo delavni očetje in matere, kateri uže dolgo časa na pripomoč svojih otrok računajo in je težko in hrepeneče čakajo. A tudi po takih hišah in iz takih družin se prav pogostem slišijo britke tožbe: „Križ je z otroci — križ; oni bi nam uže lahko pri vsakem delu krepko pomagali, ali kaj pomaga, ker so vsi trmasti, prepirljivi, za vsako malo reč nejevoljni in v vsem skoraj trdovratni in nepokorni“.

Žalostna resnica je, da se po mili domovini več nego preveč nahaja takih hiš, po katerih razdvoj med stariši in otroci neprestano vlada, jim leta in leta prijetno in mirno življenje kazi in jim to grenko, težavno, zoprno in neprijetno dela. Ako oče takim otrokom kako delo izvršiti zaukaže, mora biti ob enem uže naprej na to pripravljen, da vidi kisle in skremžene obraze svojih otrok, če se mu od taistih še celó kaj hujšega — kaj neprijetnejšega — ne pripeti. Če potem mati na skrivnem svoje otroke kaj graja in svari, odgovarjajo se jej navadno, kar prenaša skrivaj in o čemur svojemu možu nič ne pové; če mu pa take napake in neprilike svojih otrok vendar-le potoži, potem navadno med očetom in bolj odraslimi otroci nastane pravi krik in ropot, kateremu se dostikrat pridruži pretép.

V takih družinah je tudi življenje med brati in sestrami vse razdejano in neznosno. Kako kritično je v takih položajih na vse strani gledé dela in vsakdanjih kmetskih opravil, mi ni moč dopovedati; le kdor imel je priliko, take razmere večkrat sam opazovati, more si to tužno življenje v pravi podobi predstavljati, ter ga na vse strani vredno kot svarilni zgled razmotrivati. — Vsak hoče vsa težja dela in opravila le na družega odložiti in zavaliti; a če kdo družega pri tem pomoči prosi, dobí od prošenelega mesto te, — le čmerni in osorni odgovor: „Stori sam!“ Zavoljo tega nastane pa dosledno potem vsakovrstno nasprotovanje, očitanje in zabavljanje, kar vse vkup gotovo poštenega dela in opravila ne pospešuje, nego je temveč vsakemu pravemu redu, brez katerega ni in resničnega napredka biti ne more, glavna opovira in stalni ter gotovi zadržek. — Gotova in več nego gola resnica je pa to, da brez ljubeznjivega in voljnega oskrbovanja ne živina domača in tudi ne poljski pridelki, kakor tudi opravki, kmetovalcu in njegovi živini pravega dobička in koristnega povračila dati in donašati ne morejo.

Kako bedasti in kako zeló neumni so vendar taki ljudje! Težo in trpljenje dela morajo vsejedno prenašati, nositi in trpeti, kar bi pa gotovo tisočkrat lože nosili in prenašali, ko bi se pri delu lepo vzajemno in ljubeznjivo podpirali, eden drugemu lepo na roko šli, mesto da vsako delo in opravilo zvrčajo le drug na družega.

Takih žalostnih razmer med stariši, med lastnimi sinovi in hčerami so pa roditelji navadno vselej največ sami krivi.

Veliko starišev je, kateri od svojih doraslih (doraščenih) otrok zahtevajo na vse strani ravno tisto otroško pokorščino, kakor (in kot) so jo zahtevali, ko so bili še mali otročički in učenčki, to je, da jih vedno imajo še za male paglavce; da jim zatirajo in odrekajo

vso zavest, da doraščajo in se uže štejejo med mladeniče in dekleta, za kakoršne jih tudi drugi ljudje in pametni sosede smatrajo. — Nekateri nespametni stariši hočejo svoje tudi s tem ustrahovati, da jih za nezalužene reči večkrat grajajo, in vsaki njihovi — tudi najpoštenjši volji in dobrim nazorom trdovratno in zoper svoje lastno prepričanje — odrekajo, njihove sicer prav dobre in pametne misli in nazore o eni ali drugi reči v nič devljejo, ter jih pri vsaki priliki še celó pri sosedi in drugih nepoznatih ljudeh grajajo, kar vse skupaj znači neki rabeljsko — ne prostost v krščanskem pomenu — nego temveč sužnost od strani taistih, kateri morajo otrokom za milim Bogom vse in prvi biti.

Ali je taka vzgoja prava, pametna in po božji volji? Je li taka prisiljena sužnost (otrok) resnična in vredna pokorščina? — Nikakor ne! Vse prenapeto samo ob sebi počí in se popolno zniči — nerabljivo postane. — Vsak oče mora še le vesel biti, ako vidi, da njegovi otroci polagoma krepko doraščajo in postajajo čvrsti ljudje, katerim se s telesnimi močmi vred tudi dobro razvija in krepča razum in samostalna zavest, da se radi učé, ter si sami prizadevajo, da bi se za svoj prihodnji poklic in javni položaj prav in dostojno vzgojili. Mladina je za vse bolj občutljiva, nego odraščeni in samostalni ter skušeni ljudje, kar nam cela priroda s svojimi zakoni kaže in neovrgljivo potrjuje; čut ta se jej pa nikakor ne sme zatirati ali pa še celó žaliti s tem, da bi se jej v nič devalo to, kar v resnici stori dobrega, poštenega in blagega. (Konec prih.)

Zgodovinske stvari.

Slavnostni govor.

Govoril Iv. Lavrenčič pri svečanosti, katero je priredilo „Bralno društvo“ v Gorenjem Logatci o priliki slovesnega svojega otvorjenja v spomin 125letnega rojstnega dne Vodnikovega.

Velečestita gospoda!

Kmalu potem, ko se je preselil duh bratov solunskih — prosvetiteljev slovanskih v višave nebeške, ukončala je sovražna roka seme, katero sta vsejala, in tudi mnogo sadú, ki je začelo ravno zoreti. Hotela je, da gospodari le ona, a rod naš, da jej služi. Zato tlačila ga je kot mora in zatrla slehrno nado v njem, ki mu je obetala blagost; na drugi strani pa srkala je iz njega najboljših moči ter posluževala se jih za svoje sebične namene. Vsled tega opešal je naš praded, zadremal je duševno in skoro je zaspal, da se ga ni usmilil Oče nebeški in poslal mu duha — moža, ki je raztrgal je-klene sponne in železne verige, v katere je bil rod naš ukovan, ter ravno istega duha, ki ga je zdramil in duševno prerodil. I ta duh bil je mojster pevcev Vodnik, čegar 125letni rojstveni dan bode prihodnjo soboto. Mi obhajamo ga danes.

Pri tej priliki preseli se duh naš k njegovi zibeljki, da vidi: kako milo pozdravlja prekrasna Modrica svojega ljubljenca i kako mu podaja dragocen dar — sedmoglasno liro in premnogo družih darov, da bi tem laže dosegel svoj namen in rešil preblago, a težavno nalogo. I to je tudi izvršil, kajti darovi razvijali so se v detetu in mladeniču vedno bolj in bolj, ko postane iz mladeniča krepak mož. Tedaj stopi kot pesnik na višave Vršaca, vbere miloglasne strune, ozre se po domovini slovenski, ter zakliče veličastno:

„Slovenija vstan'!“

I ta klic bil je tako mogočen, da se takoj predrami zvesta hčerka stare matere Slave, obriše solzne oči, stopi kviško, pogleda pevcu milo v obraz in ga vpraša:

„Kdo kliče na dan?“

Ta glas čul se je in odmeval po pokrajinah mile naše domovine. Zbudil je sinove njene, zbudil je hčerke tako, da so si podali takoj k zvezi roke, ter delali odsle neumorno za blagost naroda svojega s tolikim vspehom, da je uže Preširn prerokoval, da bodo Slovencem vremena se zjasnila in vedno milejše zvezde sijale. I slavni pesnik ni se motil — mi deca tega naroda gledamo uže skoro solnce rumeno in zvezde mile na obzoru domovine svoje, ter uživamo sad onega semena, katerega so vsejali in vsadili predniki naši. Zato hvala jim presrčna, osobito onemu, ki je prebudil očete naše; hvala namreč Vodniku, čegar spominu naj zaori iz domoljubnih naših src danes i doni vedno slava nezmerna. S tem pokažemo, da spoštujemo svojega duševnega prebuditelja; a da smo tudi njega vredni sinovi in hčere, treba je, da delujemo i mi po nazorih njegovih za splošno omiko naroda, za splošno njegovo blagost duševno in telesno.

In za-njo hočemo delovati, a da delujemo laže, združili smo se, osnovali društvo, katero otvorimo danes slovesno. To društvo je nadepolno; ono ima za blagost našo namene najboljše — namene, katere goji domoljubno srce naše. Treba je tedaj le, da namene svoje preblage dosega in doseže. I te bode doseglo, slavna gospoda! ako ostanemo mu zvesti, in ako zaljšajo srce naše tudi v prihodnje kreposti, katere morajo zaljšati duše slehrnega za vse dobro, plemenito in koristno vnetega domoljuba.

Prvič namreč, da ne damo v društvu nikedar prostora neslogi, prepiru, temveč, da vedno kraljuje v njem in med nami edinost, bratska ljubezen, ki je podlaga sreče, podlaga napredka; zato, če bode eden ali drug o tej ali oni stvari drugače mislil ali sodil — ne strašimo se takoj; namen naš naj bode tedaj: „Vse za stvar plemenito“, za katero imamo vsi srce vneto.

I potem, slavna gospoda! ne strašimo se truda, ne strašimo se znoja, temveč delujmo srčno, pogumno, stanovitno, z vstrajnostjo železno, ne le, kar moramo, marveč kar zamoremo; besede korifeja najnovejšega pesništva, vrlega Gregorčiča:

„Dolžan ni samó, kar veleva mu stan,
Kar môre, to mož je storiti dolžan!“

te besede naj nam bodo svete, ne skrunimo jih nikedar. In če nam pešajo moči, tedaj ozrimo se nazaj, in srčnost mora rasti v nas, vidè, da stvar naša plemenita poganja uže cvet. In tudi, če bode treba požrtvovalnosti materijalne, ne strašimo se tudi te — to povrnilo nam bode društvo s tem, da bode delilo nam i bližnjim našim sobratom še v obilnejši meri hrane duševne.

Te kreposti tedaj naj zaljšajo nas in društvo naše mora napredovati; da nas pa v istini zaljšajo, pomozí mili Bog ter rosi danes in vedno blagoslov svoj na nas in društvo naše, da živi, raste in cvete pod varstvom Tvojim in pod varstvom presvitlega vladarja Fran Josipa, katerega naj nam hrani milo nebo mnoga, mnoga še leta!

Kratkocasnica.

Znano je, da v severni Ameriki naseljencem zemljišča prodaja v prvi vrsti država, nadalje železnične družbe, pa tudi nalašč v ta namen osnovana društva in posamesni špekulanti, kateri se ve da z vsakovrstnim, mnogokrat zeló pretiranim hvaljenjem rodovitnosti priporočajo zemljišča, da bi jih naseljencem prej spečali. — Časnik „Ansiedler von Wisconsin“ se šaljivo norčuje z omenjenimi barantači tako-le: „Gospod E. T.

Gospodarske izkušnje.

Kako lesenino v zemljo dejano varovati gnjilobe.

Koli, stebri in sploh lesenina, katero vso ali deloma vtikamo ali zagrebamo v zemljo, se dajo po skušnjah dobro obvarovati gnjilobe. V ta namen vzame se navadnega lanenega olja ter se mu primešava toliko ogljenega prahu (drobno stolčenega lesnega oglja), da mešanica postane toliko gosta, kakor navadne oljnate barve, s katerimi se barvajo lesenine. S to ogljeno-oljnato barvo pobarva se oni del lesa, ki ima priti v zemljo, in skušnja je uže potrdila, da je bil tako pobarvan les čez sedem let iz zemlje vzet enako cel in trden, kakor nov les. — V gospodarstvu ne bode treba velicega računanja, ampak mala poskušnjica bo pokazala, kako se obnese tako barvanje in ali se izplača.

Tehnično poročilo

k projektu o izsuševanju ljubljanskega močvirja.

To poročilo je glavnemu odboru za obdelovanje močvirja predložil Ivan pl. Podhagsky, uradno pooblaščen civilen inženir.

(Dalje.)

XXII. Škofeljica.

Tretji ta stranski potok Ižice se je premeril od mlina „Pod hrasti“ do njegovega izliva v dolgosti 5920 metrov, čeravno sega močvirje samo do mlina „Pri županu“.

S predlaganim reguliranjem bi se sicer doseglo popolno izsušenje do sedaj poplavljenega zemljišča med hektom. 9 do 17, a spodnja zemlja bi se v vsi svoji prostornosti ne dosegla.

Kakor kaže podolžni profil, bi se sicer nevarnost povodnji tudi lahko odvrnila za svet, ki leži zunaj močvirja nad drugo daljino, a to bi bilo mogoče le tedaj, ko bi se most na Karlovški cesti (7 + 52) razširil, ko bi se naredile nove, dovolj široke temeljne zatvornice pri mlinu „Pri županu“ in bi se razširil sedanji jarek.

XXIII. Pripročica.

Ta kanal se je premeril do mlina v Orlah, to je, 6820 metrov na dolgo.

Ker leži ta kos kanala nad Karlovško cesto ob necem rebru, vsled česar voda pri najmanjšem zastajanju niže ležečo dolino preplavi in pomočviri, zato se je moral kanal tukaj preložiti v dolgosti 936 metrov.

Ako se kanal na ta način prestavi in ako se ostali kos potrebi in počisti, bode svet izsušen in spodnja zemlja se bode popolnem odkrila.

XXIV. Zgornji Galevec.

Ta izsuševalni jarek meri 2430 metrov. Z znižanjem najviše vode Ljubljanice se bode svet popolnem izsušil, in ako se jarek iztrebi, se bode tudi spodnja zemlja dosegla.

XXV. Spodnji Galevec.

Pri tem 2616 dolgem izsuševalnem jarku je sicer tudi nameravano izsušenje zemljišča, a spodnja zemlja leži krog zadnjega, kacihi 500 metrov dolzega konca tako globoko, da se ne bode mogla odkriti.

(Dalje prihodnjič.)

Podučne stvari.

Kmeti stariši, vzgojajte prav svoje otroke!

(Konec.)

Resnično je pa tudi, da kakor mlado — žlahno — drevesce dostikrat poganja nepotrebne in škodljive postranske odrastke, katere treba je vselej proti odstranjevanju, ravno tako prikažejo se navadno tudi pri dorastajoči se mladini nekatere napake, kakor: površnost pri delu, pozabljenost, lahkomišljenost, pohajkovanje, raztrešenost, lenoba, veliko- in vsevednost (ker ne malokrat hoče vsako reč bolje vedeti in umeti, nego stari, skušeni ljudje), jezičnost, trmoglavost itd., kar vse mora se z vso resnobljostjo pri njej zatirati in z vsemi pošteni sredstvi prave krščanske odgoje odstranjevati, to je: vse njene duševne in telesne moči edino le v dobro — k vsemu blagemu in poštenemu — napeljevati.

Pri malih otrocih mora se zahtevati brezpogojna pokorščina, ker še niso zmožni presojevati, zakaj je treba ravno tako in ne drugače delati, kar je pa pri dorastajoči se mladini — če ni še pokvarjena — uže nekoliko drugače. Toraj še enkrat trdim in povdarjam, da se pri dorastajoči se mladini po nobenem načinu čut samostojnega razsojevanja ne sme zatirati in uničevati s tem, da bi se jej kar vse trmasto odrekalo; treba ji je le njene lastne pomanjkljive nazore in razsodbe o kaki reči podučno in dejansko dokazati, ter ji ljubeznjivo in očetovsko pomagati, da se ji o vsem prav pojasni in pomanjkljivo — ali celo napačno — vselej z dobrim nadomesti, kar vse vodi k zaželjenemu cilju in pravemu vspehu. — Ako stariši vidijo, da ima mladina tu pa tam prav, mora se ji iz pravega odgojskega stališča na vsaki način veljati pustiti; če so pa njeni nazori o kaki reči morda celo boljši od drugih (naših lastnih), zasluži zavoljo tega gotovo tudi primerne in nehlinjene pohvale. Pri vsem tem mora pa vendarle vsak oče gledati na to, in tudi od svojih odraščanih otrok zahtevati, da njegova modra povelja in zaukaze, dokler sam gospodarji, iz prepričanja, da se s tem njega ljubezni vredni storé in četrto božjo zapoved po volji božji spolnijo — natančno izvršujejo. Precéj v začetku mora se njihovim ugovorom proti zaukazom in poveljem krepko nasproti stopiti, ker ravno tega (obotavljanja) se mladina navadno kot gotovega pripomočka poslužuje, da si počasi prisvoji vse gospodarstvo — tudi čez svoje roditelje. Kedar pa stariši pri svojih otrocih zapazijo pravo in resnično vnemo za pošteno, koristno in dobro delo, naj se ne krčijo zoper malo in primerno pohvalo svojih pridnih otrok, ter naj jim privoščijo kako pošteno in nedolžno razvedrilo, kar bode na obe strani najboljšega nasledka in blagodejnega vpljiva. Poglavitno je pa, da se v mladini uže zgodaj (v nežni mladosti) pravo veselje do pridnega in koristnega dela vzbudi tako, da brez hasljivega opravka nihče živeti in prestati ne more; le delavni ljudje v pravem pomenu besede postanejo samostalni gospodarji in samostojne gospodinje (lenuh je prej ali pozneje od drugih odvisen), ter so tudi vredni udje družbe človeške.

Marsikateri oče mora sam priznati (in takih ni ravno malo po mili domovini), da je le on sam kriv, če ni v hiši pravega sporazumljenja in edinosti, ter vse tako, kakor mora biti med pravo krščansko družino. Skoraj bi rekel in z nekako gotovostjo iz prepričanja trdil, da nekateri očetje nekako zavidljivo svoje razumne sinove (matere pa hčere) opazujejo, ker ti dostikrat v marsičem bolj pametne nasvete stavijo, nego oni sami, ter jim zaradi tega potem skoraj pri vsaki

priliki njihovo (otroško) mladost in nedoraslost očitajo. S tem pa taki stariši sami vzbudé obojestransko nezadovoljnost združeno z nezaupnostjo in černostjo, katera je dostikrat tudi v dobri in celó premožni hiši pogubonosna. Takim žalostnim razmeram v družini morejo se pa stariši ogniti s tem, da svoje — dobro in pošteno vzgojene — otroke v poznejih letih imajo in smatrajo kot svoje prave, jim od Boga dane naravne pomočnike, da ž njimi odkritosrčno in ljubeznjivo ravnajo, jih za pošteno in pridno delovanje od časa do časa primerno pohvalijo, jih za vse dobro z lastnim izgledom navdušujejo, za kar jim bodo otroci tudi gotovo in resnično hvaležni s tem, da jih odkritosrčno ljubijo, ter so jim nehlinjeno udani in vselej pokorni. Le to je edina in prava pot, po kateri morejo se za vse dobro vneti, pametni in delaželjni otroci vzrejati, da so potem tudi poštevi in dobri ljudje.

Omeniti moram še, da razporom in needinosti med našimi domačimi razmerami po priprostih kmetskih hišah in družinah ni glavni vzrok hudobna zlovolja, nego temveč le nepravo porazumljenje med stariši in otroci, kar je žrki sad pomanjkljive in napačne vzgoje slednjih.

Te moje zadnje opazke naj pa odraščene mladine nikakor ne pohujšajo, da bi bila zavoljo tega svojim skrbnim starišem nepokorna, nego bodo naj jej temveč v pravo spodbudo, da bode v prihodnje svoje dobre in skrbne stariše resnično ljubila, ter jim bode prava podpora na stare dni in jim s tem vsaj nekoliko povračevala njihov brezbrojni (neštevilni) trud, skrb, težave in ljubezen. Ko bi pač naši ljubi mladini mogel dopovedati in jej v pravi podobi pokazati, kako zeló se s surovim obnašanjem, nehvaležnostjo in z nepokorščino do svojih starišev sramoti pred vsem poštenim svetom, gotovo bi se v prihodnje teh ostudnih in pregrešnih napak, katere sam Bog v četrti božji zapovedi obsoja, popolnem varovala in izogibala.

Premisli naj se le, kako ostudno je, če se otroci v surovih izrazih jezno nad svojo — morebiti zavoljo njih samih — uže onemoglo materjo, katera je za-nje vse storila in pretrpela — še več kot je mogla, — obrezajo, se nad njo zadirajo in jo morebiti še celó preklinjajo in tepejo! Z grozo moral je pred malo časom človek čitati po slovenskih časnikih sodnijsko obravnavo, v kateri bil je nečloveški sin zavoljo uboja lastne matere k smrti na vislice obsojen. Kako nehvaležno in nesramno je, če odraščene hčere svoji mili materi, kedar jim posla zaukaže, jezikajo ter se obotavljajo njena povelja izvršiti in jo iz prave otroške hvaležnosti lepo ubogati. Gršega skoraj pod solncem ni in večja spaka človeku na vid priti ne more, nego so černi obrazi neubogljivih in nepokornih odraščelih otrok, kedar se obotavljajo, da bi kako delo ali povelje svojih dobrih in ljubih starišev urno izvršili. Slovenska mladina! Proč z vso grdo nepokorščino proti svojim starišem, proč z nehvaležnostjo do njih; bodi jim voljno pokorna in spoštuj jih, kakor ti to četrta božja zapoved veleva, če hočeš časno in večno, na duši in telesu srečna kedaj biti in postati.

Ljubi kmetski stariši, vestno si prizadevajte, da bode vaše otroke prec od mladih nog dalje pošteno in krščansko vzgojevali, ter jih za njihov prihodnji poklic z lastnim dobrim in spodbudnim izgledom dostojno pripravljali. Česar morebiti vi sami ne morete ali ne utegnete, pomaga vam domača, dobro urejena šola izvesti. Vzajemno delujte s svojimi duhovnimi in svetnimi učitelji pri vzgoji svojih otrok, ter nikar s slabim izgledom pri mladini ne podirajte in ne uničujte tega, kar so pri nji vaši skrbni učitelji dobrega z veliko težavo, trudom in prizadevanjem postavili.

Ravno ta poslednja, vse graje in obsoje vredna

grda napaka se med kmetskimi stariši po mili domovini prav pogosto nahaja, zavoljo katere si je pa uže marsikateri oče na stare dni svoje sive lase raz glavo pulil. In — zakaj bi pač sebi, mili kmetski stariši, grenko življenje na stare dni, svojim otrokom pa nesrečno prihodnost pripravljali, ker morete z dobro in krščansko odgojo tako neznosno zló od sebe in od njih popolnem odvrniti in z pomočjo taiste za-se in za svojo milo drago deco vse dobro in najboljše doseči!

Pravo krščansko življenje med vami, sveta vera in božje zapovedi, natančno in točno-vestno spolnovanje vaših stanovskih dolžnosti: toraj vaš lastni, dobri in spodbudni izgled so najboljši in gotovejši pripomočki pri pravi vzgoji vaših, vam od Boga danih in zaupanih otrok, od katerih bode tudi enkrat morali pred večnim sodnikom oster odgovor dajati.

Sprejmite, mili slovenski kmetski stariši, te moje dobrohotne in odkritosrčne opomine za pravo odgojo vaših otročičev, kot preiskreno voščilo za pred malo dnevi pričeto novo leto; ravnajte se po njih, in zagotavljam vas, da vam radi tega nikdar in nikoli žal ne bode! Bog z vami in vašo mladino!

Na Premu meseca prosenca 1883.

M. Rant, národní učitelj.

Spomini

na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

V katerokoli rimsko svetišče pride človek, povsod najde kaj novega in znamenitega. To mu kaže tudi cerkev sv. Cecilije. Imenovati se more tudi ona starodavna, ker stoji uže 1400 let. Vsled večkratnih poprav in prenovljenj postala je vendar uže zeló predrugačena memo prvotne. Pozidana je na mestu, kjer je bil dom sv. Cecilije, ali bolj prav reči: kjer je stala hiša njenega ženina Valerijana. V zunanji cerkveni lopi stoji še nekaj kamnitih lepih stebrov, ki so zaljšali nekdanjo palačo Valerijanovo. Cerkev je razdeljena v tri ladije. Pod častitljivim velikim altarjem je videti marmelnasti kip sv. Cecilije, ležeče ravno tako, kakor je bilo najdeno njeno truplo v katakombah. V podzemeljski rakvi (konfesijon) pod presvetiščem počivajo trupla sv. Cecilije (še nestrohnjeno), dalje njenega ženina sv. Valerijana, ssv. papežev Urbana in Lucija in še devetsto mučenikov, katerih koščice so bile v 9. stoletju iz katakomb sem prenešene.

Na prošnjo našo dovoljeno nam je bilo, podati se v ta sveti podzemeljski prostor, in res srečnega sem se štel, da sem mogel tik ob mrtvem truplu sv. Cecilije sebe in svoje pevske zadeve priporočiti njeni pomoči.

Iz podzemeljske rakve podali smo se tudi v ono kapelo, ki je predelana iz sobe, kjer se je ta sloveča svetnica kopala. Še zdaj so videti ob steni peč, vodotoki in svinčene cevi kot kopeljske naprave; tu je bil napadel svetnico tudi rabelj in odsekal jej glavo. Kamnita plošča, na kateri bila ji je odsekana glava, služi altarju te kapele kot menza (miza). Komu bi žalno zavzetje ne prevzemalo srca in duha, ki hodi po tako znamenitih zgodovinskih prostorih!

Med mnogimi mozaiki te cerkve odlikujete se zlasti sliki deviških zaročencev sv. Cecilije in njenega ženina sv. Valerijana. Oba sta predstavljena v bogati noši odličnih Rimljanov iz 9. stoletja, v kateri čas spada zgotovljenje teh slik. Sv. Valerijan nosi nad zeleno, z zlatom obrobljeno spodnjo obleko bel, lepobavdast plašč; sv. Cecilija pa se blišči v zlatotkani, bogato vezeni